

Van mbo en havo naar hbo

Dick Takkenberg en Rob Kapel

Studenten die naar het hbo gaan, komen vooral van het mbo en de havo. In het algemeen blijven mbo'ers die een opleiding in een bepaald vak- of studiegebied hebben gevolgd, binnen dat studiegebied als zij doorleren in het hbo. Een overstap naar een ander studiegebied komt vooral voor bij meisjes vanuit de mbo-sector Techniek en informatica, en bij zowel jongens als meisjes vanuit de mbo-sectoren Maatschappelijke dienstverlening en Persoonlijke dienstverlening. De keuze van havisten voor een bepaalde vervolgopleiding in het hbo varieert nogal per gevolgd studieprofiel. De sterkste aansluiting op een overeenkomstige hbo-sector wordt gevonden bij de profielen Economie en maatschappij en Natuur en techniek. Meisjes kiezen vanuit Natuur en techniek echter in grote mate voor een andere hbo-sector dan de bèta-sector Techniek en informatica.

1. Inleiding

Het hoger beroepsonderwijs (hbo) is een belangrijke en sterk groeiende leverancier van hoog opgeleide kenniswerkers voor de arbeidsmarkt. In het studiejaar 2006/'07 volgden bijna 370 duizend studenten een opleiding in het hbo. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen verwacht dat het aantal hbo-studenten de komende tien jaar nog met zo'n 50 duizend toe zal nemen.

Studenten die naar het hbo gaan, komen vooral van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en van de havo. Daarnaast is er ook instroom vanuit het vwo en vanuit het buitenland, maar daarbij gaat het om relatief bescheiden percentages.

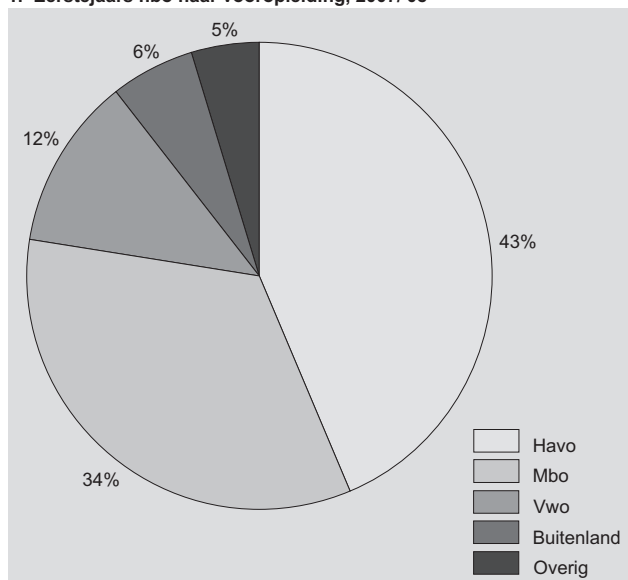
Dit artikel gaat nader in op de instroom in het hbo vanuit het mbo en de havo. Daarbij gaat het met name om de aansluiting tussen de gekozen studiegebieden in het hbo enerzijds, en de studiesectoren in het mbo en de profielen op de havo anderzijds.

Om de aansluiting tussen het studiegebied of profiel op de middelbare school en de hbo-studie zo nauwkeurig mogelijk in beeld te brengen, zal de analyse zich beperken tot de zogeheten directe doorstroom van mbo en havo naar het hbo. Die directe doorstroom omvat alle leerlingen die naar het hbo gaan in het studiejaar aansluitend op het schooljaar waarin ze hun einddiploma van het middelbaar onderwijs behaalden. In het studiejaar 2007/'08 waren dat ruim zeven van de tien eerstejaars in het hbo. Het idee achter deze focus op de directe doorstroom is dat studiekeuze in het hbo minder bepaald wordt door studiegebied of profiel in het middelbaar onderwijs en meer door andere factoren, naarmate leerlingen langer geleden het onderwijs hebben verlaten.

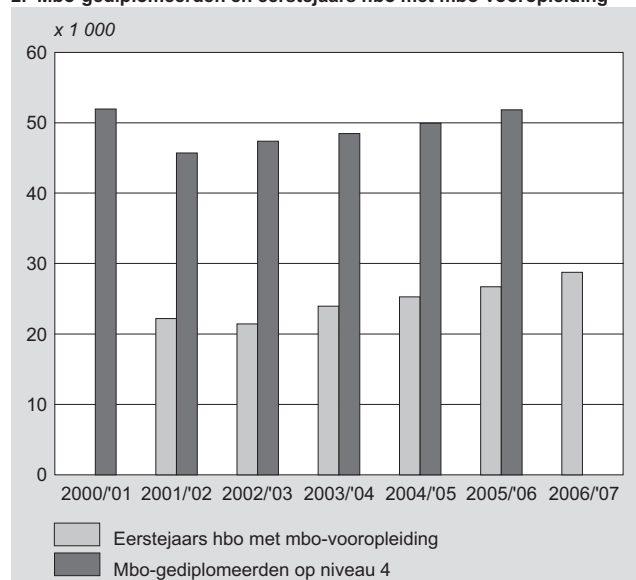
2. Van mbo naar hbo

Leerlingen die op het mbo een diploma op niveau 4 hebben gehaald, zijn hiermee gereed voor de arbeidsmarkt, maar kunnen ook doorstromen naar het hbo. Ongeveer de helft van de mbo-ge diplomaerden op niveau 4 kiest uiteindelijk voor verdere studie op het hbo. Het mbo is hiermee een belangrijke toeleverancier van studenten voor het hbo. Bij aanvang van het studiejaar 2007/'08 had bijna een derde van de eerstejaars hbo-studenten het mbo als vooropleiding. Ruim driekwart van deze studenten waren directe doorstromers.

1. Eerstejaars hbo naar vooropleiding, 2007/'08

2. Mbo-ge diplomaerden en eerstejaars hbo met mbo-vooropleiding

Studenten die in het mbo een opleiding in een bepaald vak- of studiegebied hebben gevolgd, blijven in het algemeen binnen dat studiegebied, als zij doorleren in het hbo. Anders gezegd: het mbo zorgt in vrij grote mate voor een voorsortering naar studiegebied.

Ruim acht van de tien leerlingen die op het mbo een opleiding in de sector Onderwijs hebben afgerond, gingen in 2007 door naar de sector Onderwijs in het hbo. Op het hbo betreft dat de lerarenopleidingen. Een tweede keuze voor vervolgoedingen werd in 2007 gevonden in de hbo-sector Maatschappelijke dienstverlening: één op de tien mbo'ers met een opleiding in de sector Onderwijs maakte die stap.

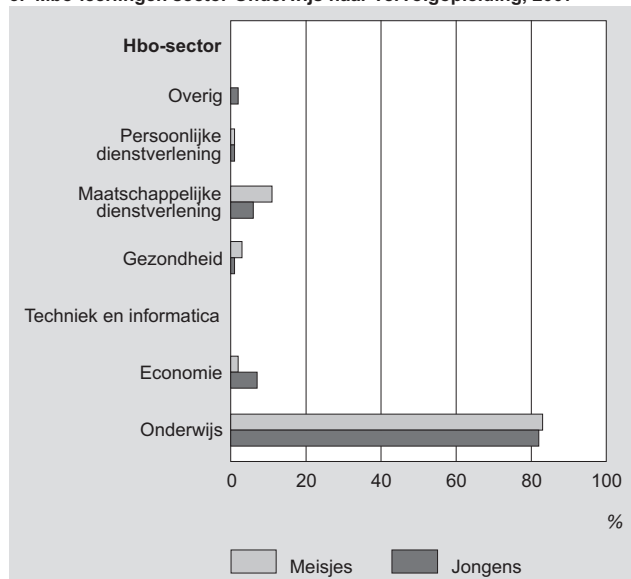
Ook de aansluiting tussen de mbo-sector Economie en de hbo-sector Economie is zeer sterk te noemen. Bijna driekwart van de mbo'ers met een economische opleiding gaan naar de overeenkomstige hbo-sector. Dat geldt ech-

ter veel sterker voor jongens dan voor meisjes: in 2007 stroomde respectievelijk 81 en 65 procent van hen door. Voor meisjes met mbo-Economie is de hbo-sector Maatschappelijke dienstverlening ook aantrekkelijk: 14 procent maakte die stap in 2007.

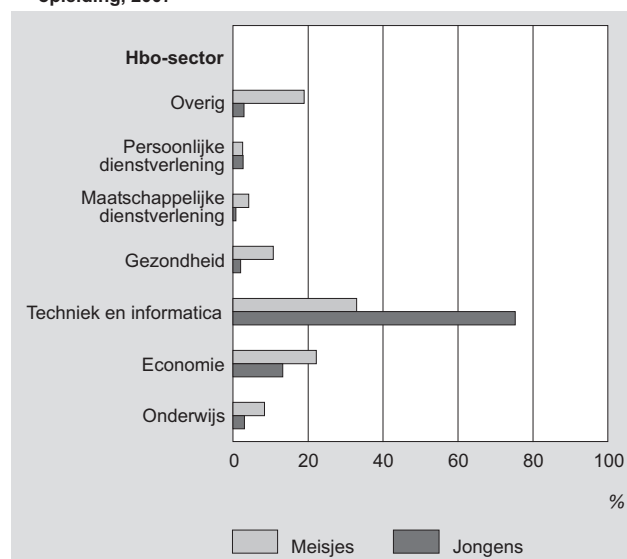
Ruim zeven van de tien mbo'ers met een opleiding in de sector Techniek en informatica gaat door naar de overeenkomstige hbo-sector. Het zijn echter vooral jongens die deze stap maken. Van de meisjes met een opleiding in deze sector kiest maar één op de drie voor Techniek en informatica op het hbo. Ruim twee van de tien meisjes kozen in 2007 voor een opleiding in de sector hbo-Economie als vervolgstudie.

Voor de richting Gezondheid is er een zeer sterke aansluiting tussen mbo en hbo: in 2007 ging 78 procent van de mbo'ers met een afgeronde opleiding in de sector Gezondheid naar de overeenkomstige hbo-sector. Jongens blijven

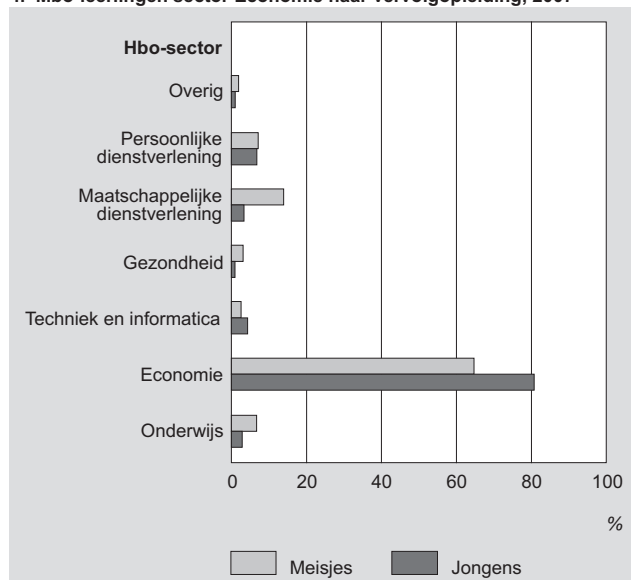
3. Mbo-leerlingen sector Onderwijs naar vervolgoeding, 2007

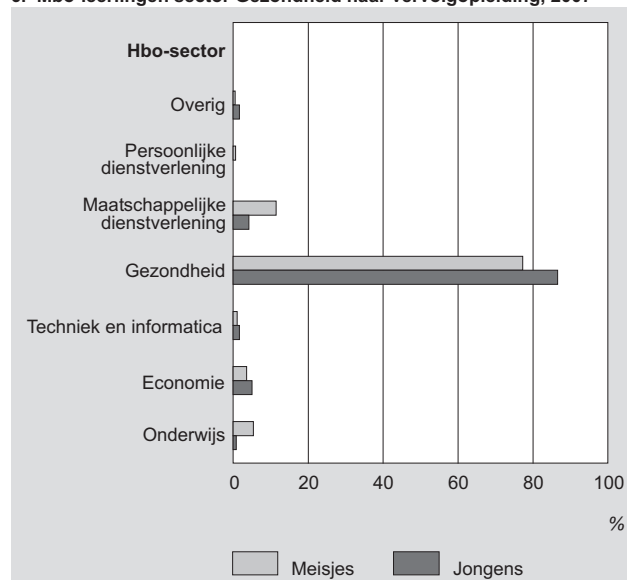
5. Mbo-leerlingen sector Techniek en informatica naar vervolgoeding, 2007

4. Mbo-leerlingen sector Economie naar vervolgoeding, 2007

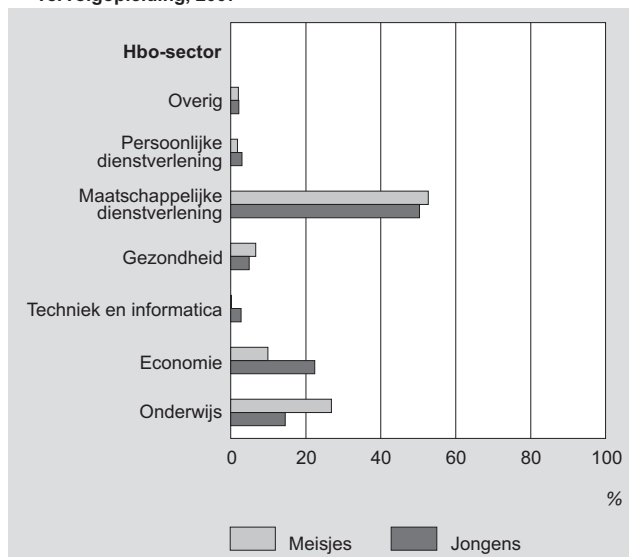
6. Mbo-leerlingen sector Gezondheid naar vervolgoeding, 2007

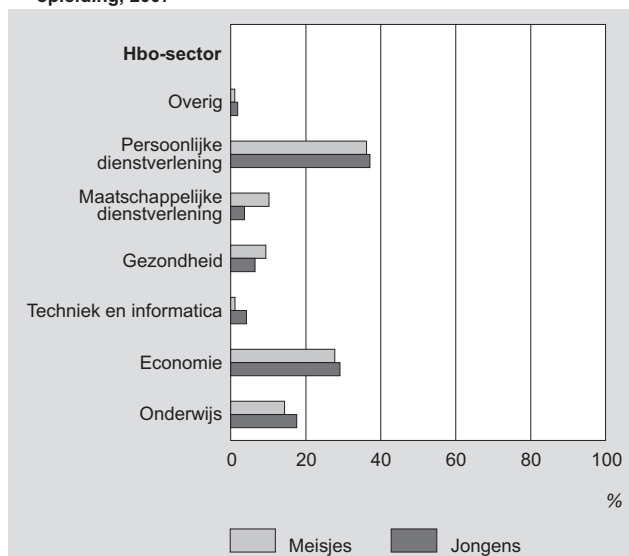
iets meer dan meisjes binnen het studiegebied. Van de meisjes met een opleiding in deze mbo-sector koos in 2007 ruim één van de tien voor de hbo-sector Maatschappelijke dienstverlening.

Vanuit de mbo-sector Maatschappelijke dienstverlening is de doorstroom naar de overeenkomstige hbo-sector niet bijzonder hoog. Iets meer dan de helft van de leerlingen met een afgeronde mbo-opleiding in die sector koos in 2007 voor dezelfde sector in het hbo. De tweede keuze voor mbo'ers met deze vooropleiding is hbo-Onderwijs. In 2007 maakte een kwart van de mbo'ers vanuit de sector Maatschappelijke dienstverlening de overstap naar een van de lerarenopleidingen. Van de meisjes was dat 27 procent, van de jongens 14 procent. Ten slotte ging in 2007 nog 12 procent van de mbo'ers vanuit de sector Maatschappelijke dienstverlening naar hbo-Economie. Dat waren vooral jongens.

7. Mbo-leerlingen sector Maatschappelijke dienstverlening naar vervolgopleiding, 2007

8. Mbo-leerlingen sector Persoonlijke dienstverlening naar vervolgopleiding, 2007

Ook vanuit de mbo-sector Persoonlijke dienstverlening is de doorstroom naar de gelijknamige hbo-sector niet bijzonder hoog: 37 procent van de mbo-leerlingen uit deze richting ging verder in deze richting. Daarnaast stapte 28 procent van de leerlingen vanuit deze mbo-sector over naar hbo-Economie. Hbo-Onderwijs is de derde keuze. Die overstap werd in 2007 gemaakt door 16 procent van de leerlingen. Overigens stappen ongeveer evenveel jongens als meisjes naar een andere hbo-sector, maar ze maken daarbij wel verschillende keuzes.

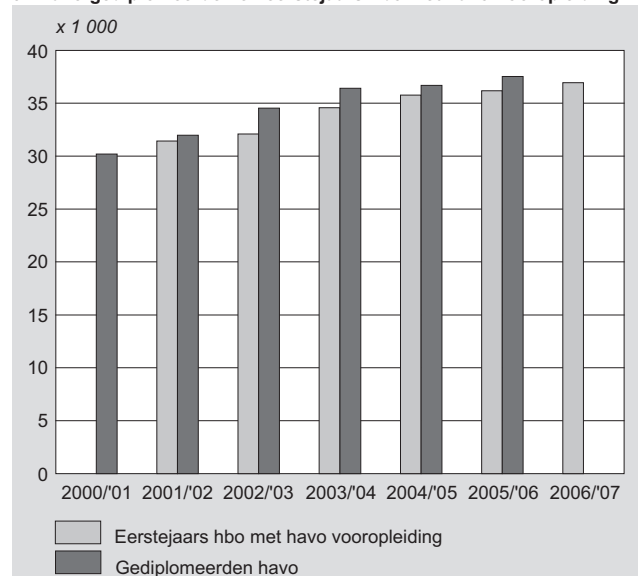
We kunnen dus stellen dat het mbo in vrij grote mate zorgt voor een voorsortering naar studiegebied. Een overstap naar een ander studiegebied komt vooral voor bij meisjes vanuit de mbo-sector Techniek en informatica, en zowel bij jongens als bij meisjes vanuit de mbo-sectoren Maatschappelijke dienstverlening en Persoonlijke dienstverlening.

3. Van havo naar mbo

De overgrote meerderheid van leerlingen die een havo-diploma behalen, kiest voor een vervolgstudie in het hbo. Die aansluiting is in grote mate 'direct': in 2006/'07 stroomden acht van de tien havo-gediplomeerden direct door naar een vervolgopleiding in het hbo. Vanuit het hbo gezien had ruim 40 procent van de eerstejaarsstudenten in studiejaar 2007/'08 een havo-vooropleiding. De havo is hiermee de grootste toeleverancier van studenten voor het hbo. Bijna negen van de tien van deze eerstejaarsstudenten met havo-vooropleiding in 2007 waren directe doorstromers.

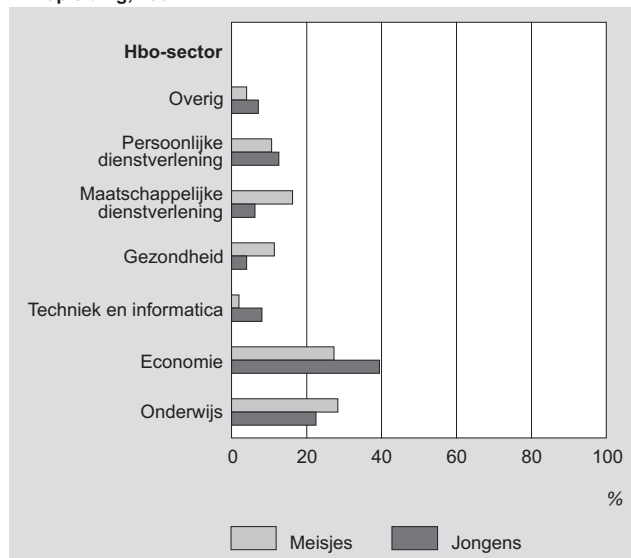
De keuze van havisten voor een bepaalde vervolgopleiding in het hbo varieert sterk per gevolgd studieprofiel op de havo. Zo waaieren studenten met havo-profiel Cultuur en maatschappij uit over vele hbo-studiegebieden. In 2007 was hbo-Economie het meest populaire studiegebied voor deze studenten, gevolgd door hbo-Onderwijs (lerarenopleidingen). Jongens met profiel Cultuur en maatschappij

9. Havo-gediplomeerden en eerstejaars hbo met havo-vooropleiding

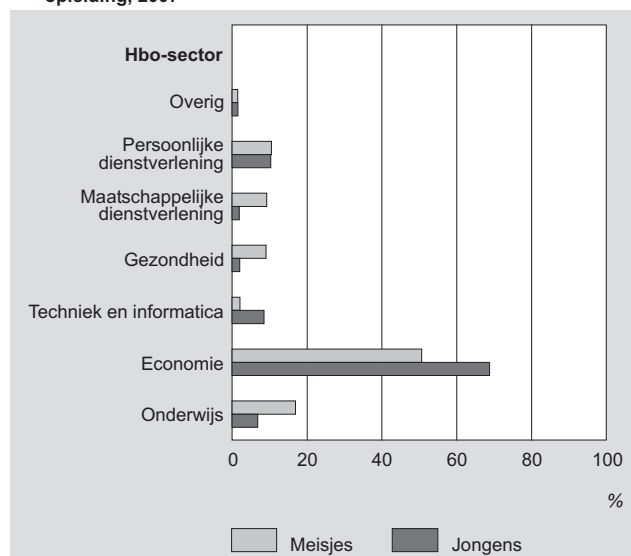
kiezen in het algemeen meer voor hbo-Economie (39 procent in 2007), en meisjes die dit profiel hebben gevolgd, kiezen iets vaker voor hbo-Onderwijs (28 procent in 2007). In verhouding kiezen ook veel van de meisjes voor de studiegebieden Maatschappelijke dienstverlening of Gezondheid als vervolgopleiding in het hbo (respectievelijk 16 en 11 procent in 2007).

10. Havo-leerlingen profiel Cultuur en maatschappij naar vervolgopleiding, 2007

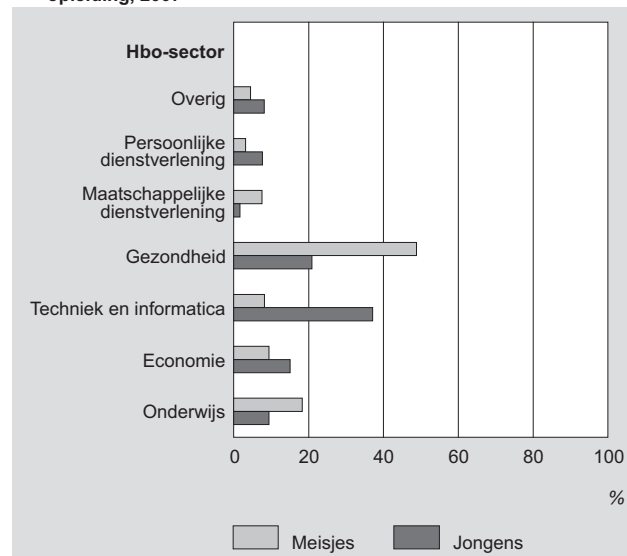
Ongeveer zes van de tien studenten met het havo-profiel Economie en maatschappij stroomden in 2007 door naar een economische vervolgopleiding in het hbo. De doorstroom naar hbo-Maatschappelijke dienstverlening was zeer gering (5 procent). Hbo-Economie is de meest gebruikelijke keuze, en dat geldt nog in iets sterkere mate voor jongens dan voor meisjes (in 2007 respectievelijk 69 en 51 procent). Van de meisjes met dit havo-profiel gaat ook een belangrijk deel verder met een studie in de sector hbo-Onderwijs (in 2007 was dat 17 procent).

11. Havo-leerlingen profiel Economie en maatschappij naar vervolgopleiding, 2007

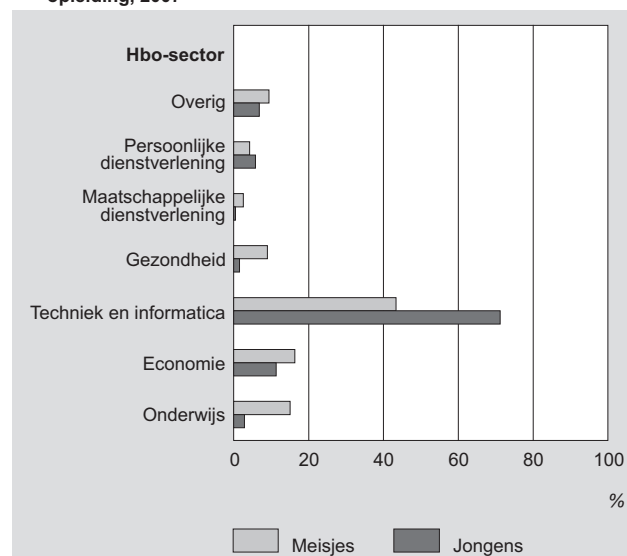
De havisten die het profiel Natuur en gezondheid hebben afgerond, kiezen voor diverse vervolgopleidingen. Ruim een derde van hen kiest voor een hbo-opleiding in de gezondheidszorg. Vooral veel meisjes maken die keuze (49 procent). Voor een vervolgopleiding in de hbo-sector Techniek en informatica koos 21 procent. Die keuze werd vooral door jongens gemaakt (37 procent). Van de meisjes ging in 2007 slechts 8 procent door in die bèta-richting. Tenslotte ging nog eens 14 procent van de havisten met het profiel Natuur en gezondheid verder met een opleiding in de hbo-sector Onderwijs.

12. Havo-leerlingen profiel Natuur en gezondheid naar vervolgopleiding, 2007

Het vierde grote profiel op de havo is het meest bèta-geïntereerde profiel Natuur en techniek. Leerlingen die dat profiel hebben afgerond, gaan overwegend naar de hbo-sector Techniek en informatica. Deze vervolgstap is aanzienlijk minder populair bij meisjes dan bij jongens. In 2007 ging 71 procent van de jongens met dit

13. Havo-leerlingen profiel Natuur en techniek naar vervolgopleiding, 2007

havo-profiel door naar de overeenkomstige hbo-sector, en van de meisjes slechts 43 procent. Van de meisjes met het profiel Natuur en techniek ging 16 procent naar economische hbo-opleidingen en 15 procent naar lerarenopleidingen.

Uit het voorgaande blijkt dat de keuze van havisten voor een bepaalde vervolgopleiding in het hbo sterk varieert per gevolgd studieprofiel op de havo. De sterkste aansluiting op een overeenkomstige hbo-sector wordt gevonden bij het havo-profiel Economie en maatschappij en het profiel Natuur en techniek. Vanuit het profiel Natuur en techniek kiezen meisjes echter in grote mate voor een andere hbo-sector dan de bèta-sector Techniek en informatica.

Technische toelichting

Bronnen

De gegevens over doorstroom vanuit havo en mbo naar hbo zijn afkomstig uit Eén cijfer hoger onderwijs, versie 2007/08. Dit is een bestand met gegevens over studenten in het hoger onderwijs. Waar gesproken wordt over 2007, slaat dit op de overgang van schooljaar 2006/07 vanuit mbo of havo naar schooljaar 2007/08 in het hbo. Dit zijn voorlopige cijfers die nog licht aangepast kunnen worden in Eén cijfer hoger onderwijs 2008/09.

De aantallen gediplomeerden mbo-4 en havo zijn afkomstig uit de CBS-databank StatLine.

Studiegebied of sector

In dit artikel is de indeling naar studiegebied of sectoren in het hbo en mbo gebaseerd op de internationale classifica-

tie van opleidingen (ISCED, International Standard Classification of Education). Deze indeling wordt door het CBS al enige jaren gebruikt voor het hoger onderwijs.

In dit artikel wordt de indeling voor het eerst ook voor het mbo gebruikt. Er is gebruikgemaakt van een indeling in zeven gebieden.

1. Onderwijs (ISCED 100–199); in het hbo omvat dit de lerarenopleidingen, in het mbo bijvoorbeeld onderwijs-assistent.
2. Economie (ISCED 300–399); dit omvat bijvoorbeeld boekhouden, commerciële opleidingen en administratieve opleidingen, maar ook opleidingen tot slager.
3. Techniek en informatica (ISCED 400–599); technische opleidingen en automatiseringsopleidingen, opleidingen tot bakker en voor vleesverwerking vallen hieronder.
4. Gezondheid (ISCED 720–759); dit omvat opleidingen in de gezondheidszorg en de verzorging.
5. Maatschappelijke dienstverlening (ISCED 760–799); dit omvat opleidingen op het terrein van maatschappelijke zorg en pedagogisch werk.
6. Persoonlijke dienstverlening (ISCED 800–899); dit omvat onder andere opleidingen op het terrein van toerisme, horeca, logistiek, veiligheid en uiterlijke verzorging (kapper, schoonheidsspecialist).
7. Overig (ISCED 200–299, 600–699); dit zijn onder andere opleidingen op het terrein van kunst, grafische vormgeving, mode en de landbouwopleidingen.

Profielen in de havo

Naast de vier enkelvoudige profielen in de havo worden ook nog zes combinaties van twee enkelvoudige profielen onderscheiden. Weinig leerlingen kiezen echter voor een dergelijk combinatieprofiel. Daarom blijven deze combinatieprofielen in dit onderzoek buiten beschouwing.

Tabel 1
Directe doorstroom leerlingen mbo en havo schooljaar 2006/07 naar hbo schooljaar 2007/08 naar sectoren

	Totaal hbo	Onderwijs	Economie	Techniek en informatica	Gezondheid	Maatschappelijke dienstverlening	Persoonlijke dienstverlening	Overig
Totaal mbo en havo	56 220	9 641	19 553	8 572	5 639	5 404	4 979	2 432
Mbo								
onderwijs	2 761	2 291	79	2	71	288	21	9
economie	6 642	305	4 881	234	128	539	462	93
techniek en informatica	4 404	158	621	3 133	128	48	119	197
gezondheid	1 042	51	39	12	816	111	6	7
maatschappelijke dienstverlening	3 104	774	366	18	198	1 623	62	63
persoonlijke dienstverlening	3 107	495	882	83	246	216	1 139	46
overig	1 515	144	281	241	68	35	51	695
totaal	22 575	4 218	7 149	3 723	1 655	2 860	1 860	1 110
Havo								
cultuur en maatschappij	11 277	3 075	3 325	348	1 136	1 630	1 245	518
economie en maatschappij	12 478	1 329	7 725	763	588	585	1 297	191
natuur en gezondheid	5 688	815	678	1 206	2 062	280	297	350
natuur en techniek	2 854	110	335	1 966	61	18	162	202
verig	1 348	94	341	566	137	31	118	61
totaal	33 645	5 423	12 404	4 849	3 984	2 544	3 119	1 322

N.B. Voorlopige cijfers.

Tabel 2
Directe doorstroom mannen mbo en havo schooljaar 2006/'07 naar hbo schooljaar 2007/'08 naar sectoren

	Totaal hbo	Onderwijs	Economie	Techniek en informatica	Gezondheid	Maatschappelijke dienstverlening	Persoonlijke dienstverlening	Overig
Totaal mbo en havo	26 765	2 198	11 213	7 565	1 241	814	2 448	1 286
Mbo								
onderwijs	282	231	21	0	3	17	3	7
economie	3 641	104	2 939	157	35	122	248	36
techniek en informatica	3 976	122	526	2 992	82	30	108	116
gezondheid	119	1	6	2	103	5	0	2
maatschappelijke dienstverlening	469	68	105	13	23	236	14	10
persoonlijke dienstverlening	1 547	272	450	65	100	57	574	29
overig	801	46	151	179	6	9	28	382
totaal	10 835	844	4 198	3 408	352	476	975	582
Havo								
cultuur en maatschappij	2 024	455	798	164	81	127	254	145
economie en maatschappij	7 772	534	5 343	665	160	149	801	120
natuur en gezondheid	2 552	241	383	947	532	43	197	209
natuur en techniek	2 621	75	297	1 865	40	12	152	180
overig	961	49	194	516	76	7	69	50
totaal	15 930	1 354	7 015	4 157	889	338	1 473	704

N.B. Voorlopige cijfers.

Tabel 3
Directe doorstroom vrouwen mbo en havo schooljaar 2006/'07 naar hbo schooljaar 2007/'08 naar sectoren

	Totaal hbo	Onderwijs	Economie	Techniek en informatica	Gezondheid	Maatschappelijke dienstverlening	Persoonlijke dienstverlening	Overig
Totaal mbo en havo	29 455	7 443	8 340	1 007	4 398	4 590	2 531	1 146
Mbo								
onderwijs	2 479	2 060	58	2	68	271	18	2
economie	3 001	201	1 942	77	93	417	214	57
techniek en informatica	428	36	95	141	46	18	11	81
gezondheid	923	50	33	10	713	106	6	5
maatschappelijke dienstverlening	2 635	706	261	5	175	1 387	48	53
persoonlijke dienstverlening	1 560	223	432	18	146	159	565	17
overig	714	98	130	62	62	26	23	313
totaal	11 740	3 374	2 951	315	1 303	2 384	885	528
Havo								
cultuur en maatschappij	9 253	2 620	2 527	184	1 055	1 503	991	373
economie en maatschappij	4 706	795	2 382	98	428	436	496	71
natuur en gezondheid	3 136	574	295	259	1 530	237	100	141
natuur en techniek	233	35	38	101	21	6	10	22
overig	387	45	147	50	61	24	49	11
totaal	17 715	4 069	5 389	692	3 095	2 206	1 646	618

N.B. Voorlopige cijfers.